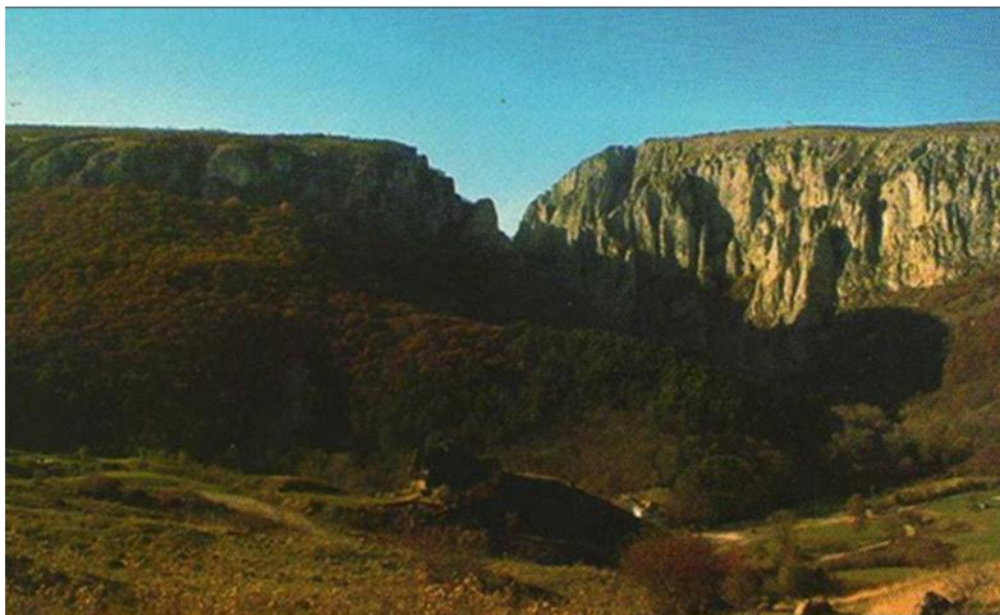

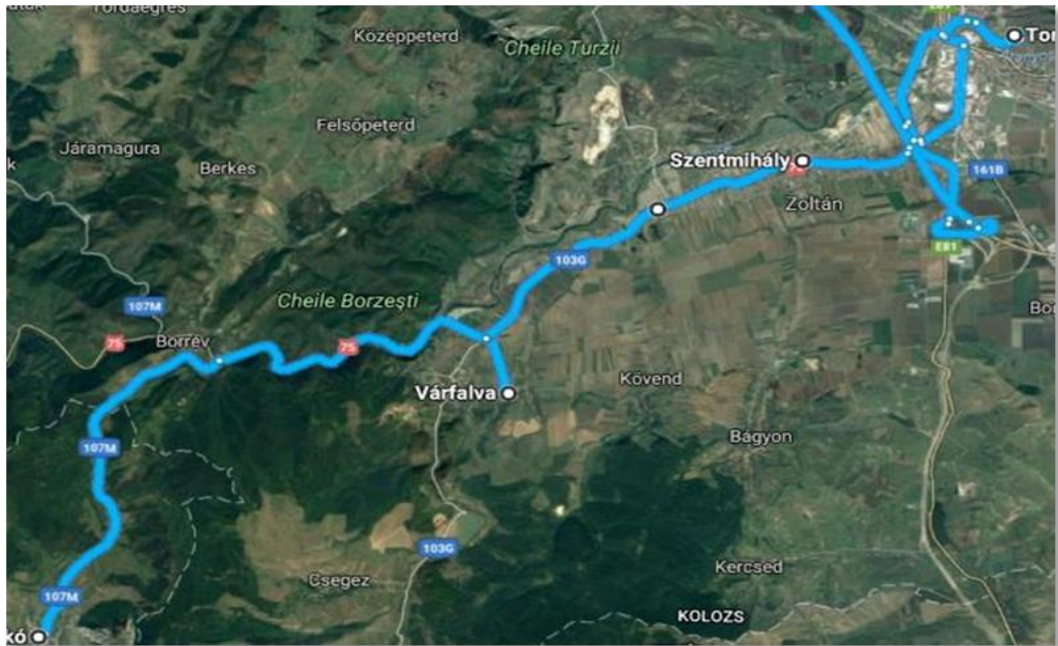
Családtörténet meglepetésekkel: egy kutató metamorfózisa

magyarcsesztvei Miske Miklós Kálmán (mmiske@freemail.hu)

Hol is kezdjem?

Hogy a Tordai hasadékkal indítom az írásomat, talán már jelzi: nem túlzottan közismert helyekről lesz benne szó. Igen, ezúttal az Aranyosszék vidékén nézünk szét. Erdélyben található ez a tájegység, a valamikori aranybányák vidékén, ahol még többségben élnek a magyarok, pontosabban a székelyek. A kanyargó Aranyos néha szeszélyesebb folyó még a szőke Tiszánál is. És ahol áttöri az Érchegységet a folyó, mindenfelé viszi az aranyat. Itt találjuk a most épülő négy autópálya központjában Szentmihályfalvát a legrégebbi települést, ahol már a rómaiak is ...

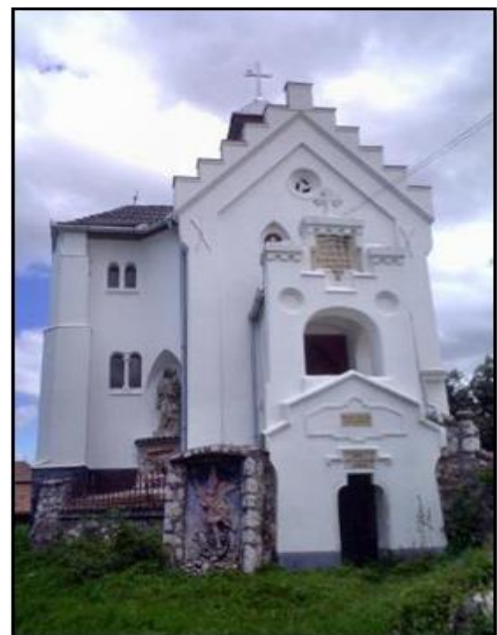

Torda, Szentmihályfalva, Sinfalva, Várfalva, Torockó

És akkor vágjunk mindjárt a közepébe! 1606-ban Bocskai István Erdély fejedelme reformátusoknak adta a katolikus templomot az akkori Alsófelsőszentmihályon, ezzel elvetvén a vallásháború magját, amely Erdélyben évszázadokon át dúsan termett. De hát egyáltalán mi köze van a Miske-Jósika sírkápolnának a reformációhoz és a környező Színfalvához és Várfalvához?

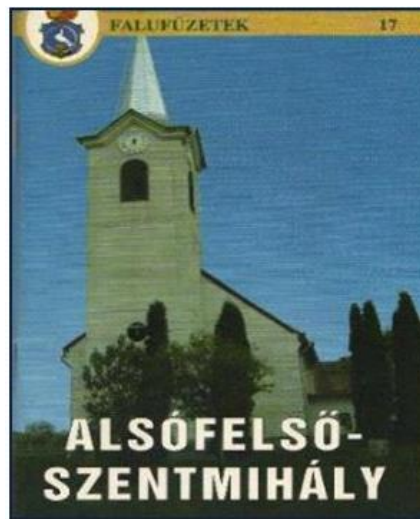
A szentmihályi református templom

A Miske-Jósika sírkápolna 1863

A családtörténet kutatás néha igen meglepő eredményeket produkál, és a kutatónak szemlélőből az események tevékeny résztvevőjévé kell válnia.

2006. évi erdélyi utam során, amikor a magyarcsesztvei Miske család történetét igyekeztem felkutatni, eljutottam az aranyosszéki valamikori Alsófelsőszentmihályra, a mai **Szentmihályra** (románul Mihai Viteazu). A Wikipédia így ír róla: „Szentmihály a romániai Kolozs megyében az azonos nevű község központja. A települést 1922 és 1930 között egyesítették (pontos keltezés jelenleg nem ismert) Alsó- és Felsőszentmihályfalva településekből. Ismert még Alsófelsőszentmihály és Tordaszentmihály néven is.” Alsófelsőszentmihály településről Dimény József írt értékes ismertetést²⁰.

Dimény József művének címlapja

Ez a helység volt, az 1700 évektől a korábban a reformációt elfogadó Miske család központja. Miske Imrének ekkor hat gyermeke közül három visszakatolizált, míg hárman megtartották református hitüket. A leszármazottak fiú- és leányágon is háromfelé ágazva a ma élő főágakat hajtották:

- Az erdélyi bárói ág, amely fiágon 1873-ban kihalt. Ebből eredt a magyar és erdélyi bárói ág, mely utóbbi fiágon 2014-ben sajnos szintén kihalt. Leányágon az erdélyi bárói ágat három család képviseli: gróf Nemes, báró Bánffy-Jósika és dálnoki Teleky, míg a magyar és erdélyi ági leszármazottakat a Máté és a Sárdi család.
- A katolikus ágat fiú és leányágon magyarcsesztvei Miske Miklós Kálmán családja képviseli.
- A magyarcsesztvei református tordai ágat Miske László és Miske Márton családjai, a lófő székelly ágat Miske Ida családja, a magyarmacskási ágat Miske István családja képviseli.

A Miskék az 1800-1873 évek során folyamatosan elhagyták Szentmihályt. Az utolsó erdélyi báró magyarcsesztvei Miske Ferenc, leányával együtt, az 1863-ban elkészült sírkápolnában nyugszik.

Az 1873 óta eltelt 133 év során egészen 2006-ig a Miske család egyetlen tagja sem járt Szentmihályfalván, ahol a közös emlékezet sem őrizte meg a család nem mindig jó emlékét. Most

²⁰ Falufüzetek 17 Dimény József Alsófelsőszentmihály Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet, 2007.9-13. oldal

megrendülve álltam a sírjuk előtt, s néztem a szinte tökéletesen rendben tartott épületet. A közösség katolikus templomként használta a sírkápolnát, sőt plébánosi parókiát is építettek egy jövődő plébánosnak. Egyedül a szentségtartó ajtaja zavarta az összképet. Ekkor határoztam el, hogy egy tűzzománc képpel állítok emléket kettőjüknek és Miske Ferenc vejének, báró branyicskai Jósika Pálnak is, aki 33 évvel élte túl szeretett feleségét, és nem házasodott újra.

Lbr. Miske Angelika és Lbr. Miske Ferenc sírfelirata

Az adomány

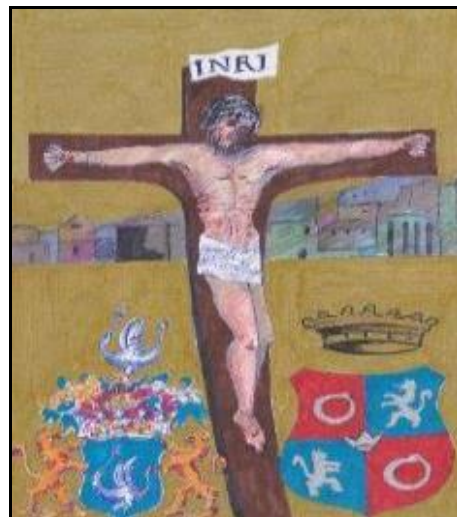
Tizenegy év telt el a fogadalom és a megvalósítása között mire minden feltétel összejött. Bánffy-Jósika Erzsébet asszony rögtön az ötlet mellé állt, és átvállalta a költségek felét, a másik 50%-ot jómagam és Sárdi Gáborné adománya képezte. A kivitelezőkkel folytatott tárgyalások során derült ki, hogy rám hárul a szentségtartót díszítő zománckép megtervezése és az ajtó méretezése is. A tervet végül Breczkó Péter zománcműves készítette el, aki elképzeléseimet a zománc sajátosságait figyelembe véve valósította meg.

A szentségtartó ajtaja

Eredeti elképzelésem

A tűzománc adottságait figyelembe vevő

Az ajtó tulajdonságait is figyelembe vevő végleges változat domborított Krisztussal, várfalvi kastéllyal, tordai hasadékkal és az alkalom, a 168 éve tartott esküvő.

A mű és az alkotó, Breckzó Péter

A szentmisét a megtelt templomban Szőcs Béla plébános celebrálta, olyan beleéléssel mintha ismerte volna halottainkat és az adományozókat. A szertartás alatt, bár körös-körül sötét viharfelhők fodrozódtak, egy-egy napsugár mindig jutott a szentségtartóra. A templom a szertartás után fehér gyémántként ragyogott. **Mintha az égieknek is kedvére lett volna, ami ott és akkor történt!**

Meghívó

168 éve 1849. október 4-én Várfalván tartotta esküvőjét báró branyieskai Jósika Pál és baronesse magyaresesztvei Miske Angelica, mely mindkét család fájának mai napig tartó új ága lett.

Ez alkalomra

emlékezve:

Tisztelettel meghívjuk Szentmihályfalvára (Mihail Viteazu Románia Kolozs megye) Miske-Jósika sírkápolna szentségtartójának tűzzománc

képének 2017. október 4-én 16 órákkor tartandó felszentelésére.

Bánffy-Jósika Erzsébet

Szőcs Béla plébános

Miske Miklós Kálmán

Az adományozók: Bánffy-Jósika Erzsébet és Miske Miklós Kálmán Szőcs Béla plébánossal

Az esemény felkeltette a falu lakóinak érdeklődését is, és több kérdést is feltettek a templom építését, történetét illetően.

A kérdéseket legjobb tudásom szerint igyekszem megválaszolni.

Templom-e a Miske-Jósika sírkápolna?

Erdélyben, de Magyarországon is, a nemesek, ha teheték, saját temetői kriptát készítettek a birtokukon belül, a kastélytól elválasztva. Az is előfordult, hogy, ha kétlaki életet éltek a birtokukon, illetve a városban, akkor a város temetőjében is létesítettek kriptát. Minderre kiváló példa a kolozsvári Házsongárdi temető. A kápolnákat viszont a kastélyukon belül hozták létre. A XII. századtól, a tatárjárás után, az erődtemplomok kialakításánál, az Árpád-kori vagy még régebbi lerombolt maradványokra építkeztek, azokat alakították át altemplommá. A korábbi szállások melletti temetkezés jó példája az 1912-ben, a korábbi Várfalviak birtokolta kastély kertjében talált honfoglalás-kori temetkezési hely.²¹

Ekkor már nem csak a templom körül létesültek temetők, hanem magukban a templomokban is. Így alakult ki a hármastagozódású altemplom, templomszint, galéria és/vagy orgona szint. Következtetés: A szentmihályi Miske-Jósika sírkápolna, mint minden templom, hármastagozódású! Mérete igazodik a mindenkoriban járó átlagos lélekszámhoz. Szőcs plébános szerint 90 fő tekinthető ma is rendszeres templomjárónak. A templom sorsa összefüggött a várfalvi római katolikus és a

²¹ br. Jósika (VI.) Gábor (1878-1945) volt a kastély tulajdonosa, amikor 1912-ben a kerti munkálatok során véletlenül egy temetkezés nyomaira bukkantak. A Kolozsvári Múzeumtól Pósta Béla érkezett ki, és a feltárás során 57 sírt találtak, azaz az egyik legjelentősebb honfoglalás-kori temetőt.

sinfalvi református templomok sorsával, s az 1772-1775-ig tartó sinfalvi templomfoglalással. Rettegi György, a kor egyik „bulvárszerzője” így ír az eseményről²²

Ez a Miske Imre rettenetes vakbuzgó pópista volt, gyomorból gyűlölte a reformátusokat, csak hogy nem volt ereje nyavalyásnak, hogy árthasson. Az Isten sem engedte, hogy egy olyan ember árthasson csak nekik. A sinfalvi unitaria ecelesiában ugyan szerzett volt nagy zenebonát a múlt tavasszal, mivel templomuk elfoglaltatott volt a pópista ottvaló possessorok által, melyet az unitáriusok visszavettek. Ennek alkalmatosságával megnyerte, hogy militiát adtak nekie, melyből ő is bővön gazdálkodott, mert minden gazdaemberre öt-hat katonát tétetett, kiket tartott a szegény unitárius gazdaember étellel-italal s mindaddig sanyargatta őket, míg arra ígérték magokat, hogy vagy pópistává lesznek vagy kálvinistává. De midőn látta volna, hogy inkább akannak kálvinistákká lenni, nem acceptálta, hanem azt mondotta, hogy amint kálvinistákká lehetnek, úgy lehetnek pópistává is, amint hogy a gazdák — amint hallottam — mind azokká lettek, de se feleségek, se cselédjek nem.

A szertartásnak vége

²² Rettegi György a kor református pletykáirója „Emlékezetre méltó dolgok 1718-1784”. Jakó Zsigmond gondozásában Kriterion Könyvkiadó Bukarest 1970, 319. oldal

Szentmihály alsó és felső tagozódása, a lélekszám nagysága, a tordai országút közelsége volt az alapja annak, hogy a falu viszonylag jobban prosperált gazdaságilag, mint a környezetében lévő többi település. Azzal, hogy katolikus templomát Bocskai 1606-ban a reformátusoknak adta át, és unitárius templom is létesült, Szentmihály katolikus templom nélkül maradt. A reformáció hajnalán került a sinfalvi templom a reformátusok, majd közösségben az unitáriusok birtokába. Várfalva maradt az egyedüli katolikus templom elérhető közelségben. A katolicizmus megerősödése, vagy inkább képviselőik vagyoni és politikai ereje tette lehetővé, hogy 1772-ben jezsuita misszionáriusok a Szentmihályon lakó báró magyarcsesztvei Miske Imre, egyben Aranyosszék királybírója és Dindár József sinfalvi bírót aktív együttműködésével, valamint katonai segítséggel visszafoglalhassák a sinfalvi templomot, amely a reformáció óta unitárius templomként működött²³.

A várfalvai anyakönyvek tanúsága szerint a sinfalvi templomfoglalás idejéből (1769-1773 években) az unitárius hitről összesen 101 fő, míg a lutheránusoknál 172 fő tért át a római katolikus hitre.²⁴

1773-ban látogatta meg Erdélyt II. József, a leendő „kalapos király”²⁵. Rövid idő múlva báró Miske Imre, aki főkirálybíróként az erőszakos katolizálásában fontos szerepet vállalt, meghalt, így a térítés abbamaradt. A protestánsok és unitáriusok vissza is foglalták a templomot, de – egykori beszámolók szerint – törtek-zúztak, és megszenteltlenítették saját korábbi templomukat. Részben az újabb erőszakos cselekmények következtében báró magyarcsesztvei Miske József (1730-1815) guberniumi titkár elérte Mária Teréziánál, hogy rendeletileg ismét a katolikusoké lett a sinfalvi templom. 1775-ben került sor a templom újbóli felszentelésére.²⁶

A következő közel száz évben sem simultak el a vallási ellentétek, s akik a sírkápolnát megtervezték, óhatatlanul - a maguk nyugalma érdekében is - templomi szolgálatra is gondolhattak. Ugyanakkor az építés tényét nem jelentették a gyulafehérvári érsekségnek, így tehát a létesítése eredetileg bizonyára magánjellelű kezdeményezésként indult.

²³ Sinfalváról és templomáról első ízben az 1332-1336. évi pápai tizedjegyzékekben olvashatunk. A reformáció korában az addig katolikus templom az unitáriusoké lett. A 17. század közepén betörő tatár portyázók pusztításai elől a lakosság az akkor már fallal körülvett templomban talált menedéket. A jezsuita misszionáriusok 1772. nov. 30-án a katonaság segítségével elfoglalták a korábban katolikusok által emelt, ám a reformáció óta évszázadokig unitáriusként működő templomot. A templom, a paplak és a hozzá tartozó birtokok megszerzése után a falu unitárius lakóit a katonaság közreműködésével, erőszakkal katolizálták. Hogy a falusiaknak a templomhoz fűződő régi emlékeit eltíporják, 1774-ben az addigi középkori templomot lebontották, és újat építettek a helyébe. Forrás: Karczag Ákos – Szabó Tibor: Erdély, Partium és a Bánság erődített helyei. Budapest, 2012. 764. Idézi: <http://varak.hu>

²⁴ Marosvásárhely Római Katolikus Gyűjtőlevéltár.

²⁵ Kulcsár Krisztina II. József utazásai Magyarországon, Erdélyben, Szlavóniában, és a Temesi Bánságban 1768-1773 Gondolat Budapest 2004. 273. oldal. "Miske Imre báró Aranyosszékben: Elaggott vénember. oly furcsa tulajdonságokkal, hogy inkább gyerekesnek és félbolondnak tartom. „Hatalmas kereszttel a mellkasán jár fel-alá, és mindenütt keresztet vet.”

²⁶ A sinfalvi templom bejáratánál a felirat Mária Terézia rendeletét 1744-re tesz, de a felszentelés a történelmi könyv szerint 1775.

A tulajdonviszonyok alakulása

Nem tartom kizártnak, hogy a sírkápolnát báró Jósika Pál báró Miske Ferenc halála után a szentmihályi közösségnek adományozta, de telekkönyvi vagy adományozási okiratot az adományozásról *nem* találtam. Amennyiben báró Miske Ferenc utód nélkül halt meg, feltehetően az osztrák örökösödési jog is problémát okozhatott, hiszen a magyar és erdélyi bárói rokonság ismert volt. Számomra is érdekes lenne tudni milyen tulajdonban, van: állami, önkormányzati, közösségi vagy magántulajdonban.

A várfalvi katolikus templom sorsa

Várfalva katolikus templomát²⁷ a hívek elhagyták, szerepe az erőszakos terítések idején nem növelte hírét, s úgy kerülhetett az unitáriusok kezébe, hogy valószínűleg a türelmi rendelet idején²⁸ az Aranyosrákossal egybeépült falu református templommal bővült.

---

²⁷Várfalva Erdélyben, Tordától 16 km-re délnyugatra, az Aranyos folyó völgyében, az Erdélyi-érchegység lábainál fekvő település. Első ismert írásos említése 1075-ből származik. A tatárjárás idején a lakosság lélekszáma megcsappant, ezért V. István király kézdi székelyeket telepített e vidékre. Várfalva középkori temploma a jelenlegi ismeretek alapján a XII. században épült román stílusban, később gótikus jelleget kapott. A falu lakossága, így a templom is igen korán, már a XVI. század második felében unitáriussá lett.

²⁸ 1781. október 25-én adta ki II. József Magyarországra és Erdélyre vonatkozó türelmi rendeletét, melyben a felvilágosult abszolutizmus elvei szerint rendezte a királyság vallásügyét. A rendelet szabadabb vallásgyakorlást biztosított a protestáns és görögkeleti alattvalóknak, egyúttal pedig engedélyezte számukra a hivatalviselést is; az intézkedés később egyike lett azon három pátensnek, melyeket József halálos ágyán sem volt hajlandó visszavonni. - A császár rendelete nyomán az eddig családi hitéletre szorított protestánsok és görögkeletiek lehetőséget kaptak arra, hogy - amennyiben egy településen 100 családnál többen élnek -, saját templomot építhessenek maguknak, és szabadon gyakorolhassák vallásukat. II. József ugyanakkor kikötötte, hogy a felépülő imaház se haranggal, se toronnyal ne rendelkezzen – ezekre csak 1786-ban adott engedélyt, ajtaja pedig ne az utca felé nyíljon.

Tarján Tamás: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1781_oktober_25_ii_jozsef_kiadja_turelmi_rendeletet

A volt várfalvi katolikus templom

A Várfalvával egybeépült Aranyrákos lutheránus temploma

A jövő lehetséges feladatai

2006-ban volt időm felfedezni egy olyan érdekességet, amelyet – noha Erdély nagy részét bejártam - más vidéken még nem láttam. Szentmihályfalván - bár két temető is van -, nagyon sok család saját birtokán temetkezik. A határban talán több száz sir is van. Még időben vagyunk, hogy feltérképezzük a temetkezéseket, és régészetileg is feltárjuk a sírokat, amelyek közül soknál már nem ismert az egykori temettető.

Szentmihályfalva határában kísérőm és a sírok egy csoportja

A katolikus közösség is megszenvedi, hogy fogynak a hívek és mind kevesebb a papságot vállaló fiatal is. Most azonban az új plébános, Szőcs Béla németországi kapcsolatai révén lehetőség lenne a paplakot Kolping házként befejezni, s az orgona, az épület felújítását követően a község is profitálhatna a turizmus fejlődéséből.

„Segíts magadon és Isten is megsegít!” Vegyétek hát kezetekbe a múltatok egy-egy szeletét, hogy legyen jövőtök!

AZ ESEMÉNYRŐL KÉSZÜLT PREZENTÁCIÓ A www.miskecsalad.hu HONLAPON MEGTALÁLHATÓ.